

Renata Čepić i Jana Kalin (ur.) Profesionalni razvoj učitelja: status, ličnost i transverzalne kompetencije

Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet. Rijeka, 2017., 202 str.

Europski je parlament 2006. godine izdao prijedlog *Ključnih kompetencija cjeloživotnog učenja* u kojem je ukazao na potrebu razvoja vještina i kompetencija radi aktivnoga sudjelovanja u društvu te razvoja sposobnosti potrebnih za prilagodbu svijetu rada koji se stalno mijenja. Potreba za kompetentnim, vještim i sposobnim, odnosno profesionalnim učiteljima pritom je neupitna. Učitelji su nositelji odgojno-obrazovnoga procesa u školama, pri čemu je njihova profesionalizacija temeljni prolaz kvalitetnom obrazovanju.

Profesionalizam i kompetencije učitelja danas su vrlo široka i aktualna tema o kojoj se sve češće raspravlja kako u društvenim tako i u znanstvenim krugovima. Ipak, kako su naglasili i autori ove monografije, područje je i dalje nedovoljno istraženo te u znanstvenoj literaturi nedostaju sveobuhvatnije studije. Znanstvena monografija *Profesionalni razvoj učitelja: status, ličnost i transverzalne kompetencije* izdana je 2017. godine u nakladi Učiteljskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Monografija je nastala u okviru timskoga rada na istoimenom znanstvenoistraživačkom projektu koji se provodio na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci pod vodstvom Renate Čepić. Urednice monografije su Renata Čepić i Jana Kalin s Odjela za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani. Osim urednica, autori radova objavljenih u monografiji su i Barbara Šteh s Filozofskog fakulteta u Ljubljani te Sanja Tatalović Vorkapić, Dunja Anđić, Darko Lončarić i Sanja Skočić Mihić s Učiteljskoga fakulteta u Rijeci.

Rukopis obuhvaća 202 stranice teksta, 27 tablica, jednu sliku te 311 referenci citirane i korištene literature. Monografija je podijeljena u osam poglavlja. Svako se poglavlje osvrće na jedan aspekt kompetencija potrebnih za profesionalni razvoj učitelja. Na kraju se monografije nalazi i sažetak na engleskome jeziku (*summary*), kazalo pojmova i kazalo autora te osnovni podatci o autorima.

Uvod se sastoji od dvaju potpoglavlja. Na početku autorice Čepić i Kalin postavljaju konceptualne postavke teorijskoga okvira istraživanja kompetencija za cjeloživotno učenje učitelja u kontekstu njihova kontinuiranoga profesionalnog razvoja. Slijede potpoglavlja *Problemi i ciljevi istraživanja* te *Metodologija* u kojima je prikazan uzorak, instrumenti, metrijske karakteristike Skale osposobljenosti učitelja za profesionalno djelovanje te postupak prikupljanja i obrade podataka.

Svrha istraživanja bila je istražiti iskustva i odnos učitelja razredne i predmetne nastave u osnovnim školama Hrvatske i Slovenije prema profesionalnom razvoju i statusu te njihovu ličnost i transverzalne kompetencije u području održivoga razvoja, samoregulacije i inkluzije. U istraživanju je sudjelovalo 1867 učitelja, odnosno 1103 hrvatska i

764 slovenska učitelja. Sva poglavlja obuhvaćaju teorijska razmatranja određenoga aspekta profesionalizacije te rezultate empirijskoga istraživanja.

Poglavlje *Profesionalni razvoj učitelja kontekst, perspektive i izazovi* čini pet potpoglavlja. U potpoglavlju *Teorijska ishodišta* autorice Čepić, Kalin i Šteh nude pregled definicija i ključne značajke dominantnih pristupa profesionalnoga razvoja učitelja. Slijedi potpoglavlje *Svrha empirijskog istraživanja* osposobljenosti učitelja za profesionalno djelovanje, *metoda, rezultati i diskusija* te *zaključak*. Provedenim se istraživanjem ispitivala procjena osposobljenosti učitelja u kontekstu mogućnosti za profesionalno djelovanje u kontekstu kritičkoga, neovisnoga te odgovornoga odlučivanja i djelovanja. Učitelji su najnižom procijenili svoju osposobljenost za djelovanje u istraživačko-razvojnim projektima, mentoriranju studenata te za uspostavljanje partnerske suradnje s drugim školama i institucijama, pri čemu su autorice zaključile da bi se navedeni aspekti mogli ojačati samo sustavnom analizom vlastite prakse učitelja. Istraživanje je pokazalo da učitelji hrvatskih osnovnih škola svoju osposobljenost procjenjuju u prosjeku višom od učitelja slovenskih škola.

Poglavlje *Status učitelja i učiteljske profesije: pogledi iznutra* podijeljeno je na sedam potpoglavlja: *Pristup određenju statusa, Problemi nepriznavanja učiteljske profesije, Svrha empirijskog istraživanja, Metoda, Rezultati i diskusija, Stajališta učitelja o ugledu učiteljske profesije, Ugled učiteljskog zanimanja u usporedbi s drugim zanimanjima* i *Zaključak*. Autorice Čepić, Kalin i Šteh na početku su poglavlja ponudile pregled pojmovnoga određenja pojmova *profesionalni* i *društveni status*, *ugled* te *status struke*. U poglavlju je naglasak stavljen na učiteljsku percepciju vlastita statusa i ugleda te je postavljeno pitanje kvalitete učiteljske profesije. Predstavljeni rezultati ukazuju da se hrvatski učitelji u najvećoj mjeri slažu s tvrdnjom da su učiteljska zanimanja potplaćena, dok slovenski učitelji smatraju da je najznačajniji problem ugled učiteljske profesije u društvu. U usporedbi s drugim zanimanjima učitelji su se obiju država smjestili na nižim stupnjevima od ostalih predloženih zanimanja.

Četvrto poglavlje, *Osobine ličnosti i profesionalne kompetencije hrvatskih i slovenskih učitelj*, sastoji se od osam potpoglavlja. U potpoglavljima *Uvod, Petofaktorski model ličnosti, Osobine ličnosti učitelja i njihove profesionalne kompetencije* autorica Tatalović Vorkapić nudi teorijsko-konceptualni okvir i pregled dosadašnjih istraživanja. Slijede potpoglavlja *Metoda, Rezultati i rasprava, Deskriptivna analiza osobina ličnosti i samoprocijenjenih profesionalnih kompetencija učitelja, Korelacijske analize osobina ličnosti i samoprocijenjenih profesionalnih kompetencija učitelja* te *Zaključak*. Predstavljen je element istraživanja koji se odnosio na analizu osobina ličnosti hrvatskih i slovenskih učitelja te na odnos osobina ličnosti sa samoprocjenama profesionalnih kompetencija učitelja. Analiza rezultata pokazala je da se učitelji procjenjuju visoko ekstrovertiranima, savjesnima, ugodnima, emocionalno stabilnima, otvorenima za nova iskustva i s visokim profesionalnim kompetencijama te je uočena korelacija svih dimenzija ličnosti sa samoprocijenjenim profesionalnim kompetencijama. Ipak, autorica naglašava potrebu provođenja dodatnih istraživanja na navedenu temu.

U nastavku monografije slijede poglavlja koja se odnose na transverzalne kompetencije u području održivoga razvoja, samoregulacije i inkluzije. Peto poglavlje nosi naslov *Profesionalni razvoj i kompetencije učitelja u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj* i sastoji se od još osam potpoglavlja. U potpoglavljima *Uvod, Profesionalni razvoj te odgoj i obrazovanje za održivi razvoj* i *Kompetencijski pristup u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj* autorica Anđić postavlja pitanje kakvi bi trebali biti suvremeni učitelji te koje bi kompetencije trebali posjedovati u odgoju i obrazovanju za održivo društvo. Objašnjava pojmove profesionalnoga razvoja i kompetencija te predstavlja kompetencijske okvire u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Autorica naglašava potrebu za dodatnim oblicima stručnoga usavršavanja, koje je još uvijek nedovoljno zastupljeno. Slijede potpoglavlja *Cilj i zadaci, Hipoteze, Metoda, Rezultati i rasprava* te *Zaključak*. Tijekom istraživanja konstruiran je mjerni instrument iz kojeg su izdvojene tri dimenzije kompetencija za održivi razvoj – (1) *komunikacija i odnosi*, (2) *oblikovanje didaktičko-metodičkih aspekata i sadržaja odgojno- obrazovne prakse rada uključujući ponašanje* te (3) *mišljenje i djelovanje*. Autorica zaključuje da profesionalno usavršavanje značajno doprinosi kompetencijama učitelja u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj te ga je nužno u većoj mjeri implementirati i unaprijediti tijekom cjeloživotnoga učenja učitelja.

Šesto poglavlje knjige nosi naslov *Profesionalna osposobljenost učitelja kao prediktor učiteljskih uvjerenja o samoreguliranom učenju*, a sastoji se od osam potpoglavlja. U potpoglavljima pod naslovom *Samoregulirano učenje* autor Lončarić objašnjava definiciju i važnost poticanja samoregulacije učenja kod učenika te ističe potrebu za poticanjem proaktivnih stavova o važnosti primjene samoregulacije učenja u nastavi. Potpoglavlje *Ustrajne zablude o samoreguliranom učenju* tumači dvije najčešće zablude o samoreguliranom učenju: da djeca rane dobi nisu sposobna za samoregulirano učenje i da za samoregulirano učenje nije potreban učitelj. Slijede poglavlja *Učiteljska uvjerenja i osposobljenost, Mjerenje učiteljskih uvjerenja o samoreguliranom učenju, Osposobljenost i samoregulirano učenje, Metoda, Rezultati i rasprava* i *Zaključak*. Autor je zaključio da učitelji u nedovoljnoj mjeri potiču samoregulaciju učenika te da se ne smatraju u dovoljnoj mjeri osposobljenima za poticanje samoregulacije kod učenika. Na kraju poglavlja nalazi se prilog s uputama za primjenu Skale učiteljskih uvjerenja o samoreguliranom učenju, koja je konstruirana za potrebe istraživanja.

Sedmo poglavlje, *Učiteljska osposobljenost za izvedbu individualizirane nastave u inkluzivnim razredima*, čine četiri potpoglavlja: *Uvod, Metoda, Rezultati i rasprava* i *Zaključak*. Autorica Skočić Mihić u uvodu obrazlaže *policy*-dokumente i istraživanja usmjerena na uključivanje djece i mladih s teškoćama u redovito obrazovanje. Naglašava da je inkluzivno obrazovanje globalni deskriptor obrazovne politike u razvijanim zemljama svijeta, neovisno o različitim nacionalnim obrazovnim politikama. Rezultati ukazuju da je ujednačena procjena osposobljenosti učitelja hrvatskih i slovenskih škola za inkluzivno poučavanje, s razlikom u čestici izrade individualiziranoga odgojno-obrazovnog plana, na kojoj su se slovenski učitelji procijenili vrijednošću ‘dobar’, a u Hrvatskoj tek ‘djelomičan’.

Također, uočene su razlike između učitelja razredne i predmetne nastave u korist učitelja razredne nastave. Autorica zaključuje da su potrebna daljnja istraživanja, prvenstveno po pitanju analize studijskih programa učitelja razredne i predmetne nastave.

Kako i sam naslov kazuje, posljednje poglavlje *Zaključna razmatranja*, autorica Kalin i Čepić, daje pregled rezultata predstavljenog istraživanja i nudi objašnjenja i promišljanja za daljnji rad.

Monografija *Profesionalni razvoj učitelja: status, ličnost i transverzalne kompetencije* znanstveno je djelo nastalo timskim radom stručnjaka različitih područja, što je dalo širi, holistički i interdisciplinarni kontekst promatranju analizirane problematike. Urednice i autori kritički su analizirali i opisali relevantnu literaturu i utemeljili rad na rezultatima uspješno provedenoga empirijskog istraživanja. Pristup izrade prikladan je za temu, a ustrojstvo djela je dosljedno i logično na razini odabranih poglavlja. Znanstvena terminologija razumljiva je i čitatelju izvan struke. Ipak, monografija je prvenstveno namijenjena članovima hrvatske i slovenske akademske zajednice usmjerenima na odgoj i obrazovanje, učiteljima razredne i predmetne nastave te donositeljima odluka u ovom području.

Monografija značajno doprinosi znanstvenom području istraživanja profesionalnoga razvoja i kompetencija učitelja primjenom postojećih validiranih upitnika koji su omogućili kros-kulturnu usporedbu te originalnih upitnika konstruiranih za potrebe ovoga istraživanja. Dobiveni rezultati otvorili su mnoga nova pitanja i nude poticaj ostalim autorima da nastave s istraživanjima i promišljanjima u kontekstu ove značajne problematike. Pitanje razvoja učiteljske profesije važno je za podizanje kvalitete i učinkovitosti odgoja i obrazovanja jer jedino učitelj profesionalac može osigurati inovativnost te razvoj odgoja i obrazovanja u kontekstu suvremenih potreba društva.

Antonia ČURIĆ

Lidija Vujičić i suradnici:

Razvoj znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja

Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet, Centar za istraživanje djetinjstva. Rijeka, 2016., 170 str.

Nakon pročitana naslova ove knjige prvo pitanje koje se nameće je *Može li se i treba li se baviti znanstvenim opismenjavanjem djece rane i predškolske dobi?* Pojam se pismenosti u novije vrijeme značajno promijenio i više ne znači samo ono što je značio prije, znati čitati i pisati, već podrazumijeva postupan ulazak u problematiku određenoga područja, primjerice matematike ili jezika, pa govorimo o matematičkoj, čitalačkoj, likovnoj pismenosti itd. Stoga, zašto ne govoriti i o znanstvenoj